

Ewa KOSIACKA-BECK

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Biotechnologii, Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu
Warszawa, Polska
e-mail: ewkakosiacka@poczta.onet.pl

PRZESTRZENIE PRZENIKANIA. PRZENIKANIE PRZESTRZENI. WIELOZNACZNOŚĆ ZAGADNIENIA

***SPACES OF INTERPENETRATION. INTERPENETRATION OF SPACES.
POLYSEMANTIC OF THE QUESTION***

Słowa kluczowe: przenikanie, przestrzeń, przestrzenie przenikania, kompozycja, identyfikacja
Key words: *interpenetration, space, space of interpenetration, composition, identification*

Streszczenie

Treść opracowania to próba zidentyfikowania miejsc i sposobów wzajemnego przenikania przestrzeni w kompozycji. Interpretacja zjawiska przestrzeni styku, wspólnie z badaniami przestrzennej organizacji elementów, ma na celu zwrócenie uwagi na wartość tych miejsc. Przestrzenie przenikania leżące pomiędzy innymi przestrzeniami – innymi jakościami, stają się miejscami bardzo wyrazistymi i strategicznymi. Znaczenie tych miejsc w kompozycji jest istotne, ponieważ dotyka sfery znaczeniowej, estetycznej, formalnej, ale przede wszystkim sfery emocjonalnej. Fenomen tych miejsc polega na swoistej różnorodności, dotykającej wielu wymiarów. Wprowadzenie w tematykę rozpoczyna przegląd określeń pojęcia przenikania i odniesienie tego pojęcia do przestrzeni i zachodzących w niej relacji. Wieloznaczność zagadnienia przenikania odnoszącego się do działań w przestrzeni ukazuje jak ważne jest definiowanie i identyfikowanie znaczenia pojęć. Wieloznaczność zagadnienia miejsc przenikania zwraca również uwagę na świadomość tworzenia tych miejsc, które wyzwalają emocje, z pomocą gry zmysłów i odczuć, wzbudzają określone doznania estetyczne i duchowe poprzez cechy swej struktury.

Abstract

The research on identification of the places and the ways of spaces mutual interpenetration in composition. The interpretation of the phenomenon of junction space along with the research on spatial organization of elements are aimed to emphasize the value of these places. Spaces of interpenetration which occur among other spaces – qualities, they become very distinctive and strategic places. The meaning of these places in composition is essential, because they touch semantic, aesthetical, and formal sphere but first of all – emotional sphere. Phenomenon of these places depends on special variety, touching many dimensions. Introduction of study is beginning by review of meanings the word: penetration and reference of these to space and the special relates. The polysemantic of question apply to the space showing how important is defining and identifying the words meanings. The polysemantic of places penetration pays back on consciousness of the designers attention, who are create the place which are full of emotions, as a game of senses and the feelings. The place which across feature his structure is exciting and inspiring us in aesthetical and spiritual experiences.

WPROWADZENIE

Wieloznaczność zagadnienia przenikania ukazuje, że identyfikacja i określenie pojęć jakimi się zajmujemy staje się podstawą dalszych analiz. Termin przenikanie zastosowane w odniesieniu do przestrzeni w zależności od źródeł (źródło internetowe 2), charakteryzuje miejsce, pas, strefę, pole, terytorium. Zgodnie z tymi określeniami można wywnioskować, że przestrzenie przenikania posiadają określoną funkcję, formę i znaczenie. One spajają, czy też spinają ze sobą, przestrzenie poprzez formę. Stają się miejscem, w którym przenikają się linie, dotykają płaszczyzny, kontynuują swe formy świat materialny. Są też miejscem powiązania ze sobą różnych zjawisk i dziedzin, zazębiania się ze sobą płaszczyzn, pograniczem i kontynuacją różnych sfer i dyscyplin. Przestrzenie przenikania są mentalną granicą dzielącą światy, przenikania – przemijania. W tych miejscach upływający czas wzmagają doznania zmysłowe, powoduje zmienność materii, wtapianie się, aż po jej zanik, czasoprzestrzeń.

Jakkolwiek jej nie nazwiemy chodzi o przestrzeń na styku form, która wzbudza w nas określone doznania estetyczne i duchowe poprzez cechy swej struktury. Znaczenie przestrzeni, które z pomocą właściwej kompozycji i budulca określa i opowiada pewne treści, pobudzając sferę mentalną, znaczeniową i emocjonalną. Znaczenie i mowa przestrzeni przenikania i jej kompozycja to umiejętna i podświadoma gra twórcy.

Celem jest zgromadzenie określeń znajdujących się w słownikach i leksykonach dotyczących przenikania – oraz odniesienie ich do miejsca na styku dwu światów, dwu przestrzeni, by w dalszej kolejności określić jej jakość, różnicowanie się i znaczenie w kompozycji. Podstawą jest zebranie i rozpatrywanie stosowanych definicji dla przestrzeni przenikania oraz ukazanie interpretowania pojęcia przez różnych autorów w stosunku do omawianych przez nich rozwiązań przestrzennych. Interpretacja zjawiska i przestrzenna organizacja elementów zgodna z różnymi definicjami, podkreśla wartość tych miejsc w każdej kompozycji i uświadamia odpowiedzialność jaka spoczywa na projektancie przy podejmowaniu decyzji o formie, funkcji i wyposażeniu tych miejsc. Miejsc strategicznych w ujęciu całej kompozycji. Miejsc przejścia i przenikania, miejsc gry ludzkich zmysłów i emocji.

Metodami badań nad zagadnieniem przestrzeni przenikania jest analiza percepcyjna, kompozycyjna i formalna, ocena warstwy semiotycznej, obserwacja i doświadczanie krajobrazu.

PRZENIKANIE PRZESTRZENI, WIELOZNACZNOŚĆ ZAGADNIENIA

Przestrzenie przenikania, czyli miejsca przejmujące cechy różnych pod wieloma względami (formy, funkcji, treści) przestrzeni. Siłą rzeczy będą posiadały cechy wspólne, stworzą nową jakość, oddziela się lub płynnie przenikną. Przenikanie może odbywać się na różne sposoby, na co wskazują określenia i definicje, obserwacja i doświadczenie w działaniach projektowych autora.

Przenikanie przez wypełnienie, nasycenie, rozprzestrzenianie się elementów kompozycji, stworzenie nowej jakości, zmieniającej postrzeganie i odczuwanie przestrzeni. Rozbiegające się po parku dzieci, rozkwitające pole maków, jesienne liście wypełniające podłogę lasu, zmieniające kolor drzewa. Przestrzeń poddana różnorodnym czynnikom i działaniom, zmienia się nagle i chwilowo, lub trwale i niezmiennie.

Przenikanie przez mieszanie, wzajemny wpływ elementów na siebie, ich oddziaływanie, naśladowanie, ciągły ruch, dopasowanie form, tworzenie układów i kompozycji gdzie elementy zaczynają tworzyć różne jakości. Potem, następuje kojarzenie form ze znaczeniem, rozpoczyna się mowa elementów pokrewnych, tworzenie nowych kręgów znaczeniowych.

Przenikanie przez przemijanie, do przestrzeni dochodzi czas, przemiana, dojrzewania formy, pełnego ukształtowania, przemijania. Pojmowanie krajobrazu jako czterowymiarowego tworu, gdzie zasadniczą rolę odgrywa czasoprzestrzeń.

Przenikanie przez wcielenie, gdzie tło i element, stają się podstawowa relacja elementów, ważnym składnikiem całości. W otaczającym nas krajobrazie forma i tło tworzą kompletną całość. Są od siebie zależne. Tło jawi się istotną składową formy, jakkolwiek ingerencja w tło wpływa na wygląd i odbiór formy.

Przenikanie poprzez dogłębne poznanie znajomości mechanizmów funkcjonowania poszczególnych elementów składających się na ogród i przestrzeń towarzyszące, występujące w otaczającym nas krajobrazie. Świadomość rytmu przemian, dojrzewania i starzenia się form, ciągłej zmienności, rozwoju, ich przeobrażania się. Elementy w przestrzeni następują po sobie, komplikują jej formę, upraszczają lub zanikają. W wielu przypadkach ich wzajemne oddziaływanie w znacznym stopniu determinuje formę, jej ciągłość i trwanie.

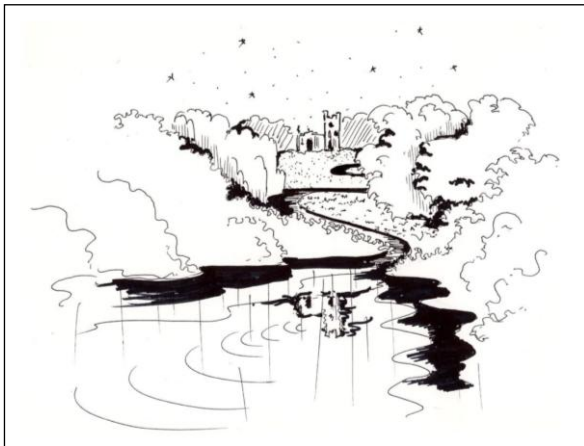
Przenikanie poprzez nawarstwienia wartości przestrzennych i tworzenie różnorodnych sfer znaczeniowych np. historyczne, kulturowe, symboliczne, społeczne, przyrodnicze. W przestrzeni nawarstwień istotą staje się przekaz, głębia i znaczenie. Semantyka przestrzeni i jej drugie – ponad formalnym, nadbudowane życie. Ta interpretacja przestrzeni jest szczególnie istotna dla procesu projektowego.

Ogród niejednokrotnie staje się miejscem, wspólną płaszczyzną autorskich wypowiedzi. W jego przestrzeni **przenikają się elementy sztuki**. Ogród ze swoim przestrzennym potencjałem niejednokrotnie traktowany jest jako środek wyrazu dla literatów, malarzy, muzyków, architektów, ogrodników. Posługuje się tymi samymi narzędziami co inne sztuki. Posiada określoną kompozycję, formę, dynamikę, akcent, rytm. Jest układem zawsze tworzącym harmonijną całość. Od zawsze istotną sztuką w kształtowaniu ogrodów było malarstwo i inne sztuki wizualne. W drugą zaś stronę, ogród – miejsce ze swoją niepowtarzalną atmosferą, staje się źródłem twórczej inspiracji dla autorów.

Przestrzeń przenikania to także moment przejścia z jednej jakości w drugą, coś pomiędzy przestrzeniami, gdzie powstaje nowa jakość, która powstaje na **styku przestrzeni**. Jest to przestrzeń silnie emocjonalna. Przestrzeń przemiany, wyciszenia lub pobudzania zmysłów. Przestrzeń, której zawsze towarzyszy trudny do zdefiniowania kolejny wymiar, a jest nim świadomość działania w przestrzeni, mająca na

uwadze walory nieposiadające wymiernej wartości, odczuwanie, zmysłowość, światło i kolor, zapach, nastrój, czas i ciągłą zmienność a także to najważniejsze emocje i działania w zakresie ich pobudzania. Zmysłowość na granicy uwagi.

Przestrzeń kontaktu i ścierania się wartości, zjawisk, jakości. To przestrzeń wspólna działania człowieka i natury. Ogród to krajobraz przetworzony na indywidualne potrzeby człowieka, z poszanowaniem praw natury. Człowiek tu porządkuje i układa to co daje natura. Sztuka ogrodowa, sztuka kształtowania krajobrazu, architektura krajobrazu to poszukiwanie życia w harmonii i zgodzie z naturą. Jeżeli jednak zabraknie człowieka jako czynnika sprawczego, dyrygentem stanie się natura. Wypiera, zaciera ślady ludzkiej działalności, wnika wszędzie by znów zapanować. Czas zawsze działa na jej korzyść, a natura zawsze zdominuje dzieło ludzkie. Dzieła



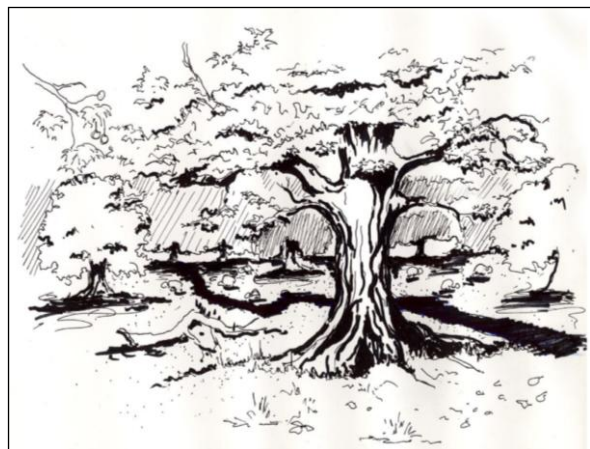
architektury krajobrazu to dzieła bardzo specyficzne, bo na ich wygląd i istnienie ma wpływ nie tylko człowiek ale sama natura, która jest zmienna i nieprzewidywalna. Dlatego idea i forma zagospodarowania przestrzeni, by trwać powinna zakładać w swym założeniu odniesienie do natury.

Ryc. 1. Szkice ilustrujące przykładowo zjawisko przenikania poprzez nawarstwienia stylów ogrodowych. Następujące po sobie mody ogrodowe pozostawiały w krajobrazie budowle właściwe własnej estetyce. Przykładem budowle gotyckie (a), minaret (b), most chiński (c) etc. Szkice ilustrujące kształtowanie przestrzeni przenikania wykonane podczas badań w zachowanych ogrodach angielskich XVIII w.

Fig. 1. The sketches are an examples presenting the phenomenon of penetration across accumulation the garden style. Every garden fashion following after were leaving in space scenery proper buildings properly own aesthetics. The example the Gothic buildings (a), the Minaret (b), the Chinese bridge (c) etc. The sketches showing formation the space and were executed during investigations in the contemporary XVIII century English landscape gardens.

Ryc. 2. Szkice ilustrujące przykładowo zjawisko przenikania poprzez wtapienie, mieszanie i przemijanie. Komponowanie elementów w przestrzeni powinno naśladować istniejące formy (a) wykorzystywać ich istnienie (b), zakładając przyszłe odniesienie do natury (c). Szkice ilustrujące kształtowanie przestrzeni przenikania wykonane podczas badań w istniejących, założonych w XVIII w. ogrodach angielskich).

Fig. 2. The sketches are an examples presenting the phenomenon of penetration across the setting, mixing and passing away. Composing in space elements should copy existing forms (a) and use their existence (b), founding future reference to nature (c) The sketches showing formation the space and were executed during investigations in the contemporary XVIII century English landscape gardens.



PRZESTRZENIE PRZENIKANIA, INTERPRETACJE POJĘCIA

Autorzy opracowań w zależności od dyscyplin i pola badawczego, którym się zajmują podejmują próby nazwania przestrzeni styku. Najczęściej jednak definicje dotyczą przestrzeni przenikania architektury budynku z otaczającym krajobrazem, ogrodem.

Architekt Jacek Krenz w swej książce „Architektura znaczeń”, zajmuje się badaniem relacji zachodzących, pomiędzy poszczególnymi elementami dzieła architektonicznego, pojawiających się na styku jego przestrzeni zewnętrznej i wewnętrznej. Opisuje miejsce na styku form, na styku określonych funkcji. Styk budynku z otoczeniem, jako strefę ukrytego wymiaru architektury, strefę bezpośredniego oddziaływania budynku autor nazywa „międzyprzestrzenią” (Krenz, 1997) Krenz wskazuje również na znaczenie tych stref w kompozycji jako miejsc gdzie, jak pisze: „dochodzi do powstania komunikatów o zdecydowanej dynamice, które decydują o wyrazistości, wytwarzając swego rodzaju „temperaturę” znaczeniową i emocjonalną, formalną i estetyczną” (Krenz, 2003). Odnosząc się do elementów wyposażenia siedziby ludzkiej dla autora najistotniejszy jest ganek, jako miejsce przejścia, przeniknięcia w atmosferę

domu. Porusza również kwestie płynności przenikania tych stref, jako integralnego elementu środowiska przestrzennego.

W poszukiwaniach definicji przestrzeni przenikania i identyfikacji elementów towarzyszących przenikaniu w atmosferę domu można odnieść się do przestrzeni przedogródka, jego wyposażenia i znaczenia w kompozycji. O przedogródku i jego znaczeniu jako miejsca przenikania różnych jakości przestrzeni, w odniesieniu do ogrodu przydomowego pisze B. Gawryszewska. Autorka wskazuje właśnie przedogródek jako miejsce formalnie i znaczeniowo najbardziej powiązane z budowlą domu, a jego „kompozycja podporządkowana jest jego podstawowej funkcji – reprezentacyjności i kreacji przestrzeni półprywatnej – wyrażających się w symbolice przejścia, (izolacji i otwarcia). Przedogródek będąc miejscem, w którym przenikają się trzy typy przestrzeni – publiczna (ulicy), prywatna (posesji) i ściśle prywatna (domu), mieści w sobie szereg elementów formalnych, właściwych przestrzeni przenikających się nawzajem, wymagających większego utożsamienia, identyfikowania się z miejscem, „oswojenia” go i zaznaczenia w nim swojej obecności” (Gawryszewska, 2013: 77). Tej przestrzeni towarzyszy określony ład, porządek na miarę indywidualną właściciela. Cecha tej przestrzeni jednak w większości przypadków polega na porządku symetrycznym, na lokalizacji elementów i ich zagospodarowaniu w przewidywalnym rytmie. „Symetria i rytm zarezerwowane są dla przestrzeni specjalnych, określają wyjątkowość przestrzeni przenikania, symbolikę przejścia. W reprezentacyjnym przedogródku nierzadko decydują one o indywidualności, tożsamości miejsca” jak pisze autorka (Gawryszewska, 2013: 101) W przypadku ogrodów przydomowych, gdzie architektura zanurzona jest w ogrodzie, przedogródek z gankiem, parapet, taras, weranda, są niewątpliwie elementami towarzyszącymi momentowi przejścia z jednej jakości w drugą, momentem przemiany, momentem określonej emocji, dynamiki.

Analizując określenia autorów dotyczących przestrzeni przenikania, formy i elementów jej towarzyszącym, warto odnieść się do krajobrazu miejskiego. W wielu rozwiązaniach projektowych artyści i projektanci budynków podejmują próby rozwiązań przestrzennych, które dążą do przenikania naturalnych form świata roślin z architekturą. Tego rodzaju przenikaniem, opisem procesów i mechanizmów, identyfikacją obiektów generujących zjawisko przenikania, wyszczególnieniem rodzajów zjawisk przenikania się obu form zajmuje się w swej pracy doktorskiej A. Kępkowicz (Kępkowicz A., 2006).

Spośród wielu pojawiających się określeń, opisujących przenikanie form krajobrazu i architektury w mieście jest „zielona architektura”, czyli powiązane ze sobą w jedno, dwie odmienne struktury. Do relacji tych struktur uzależnionych od idei projektowych, potrzeb inwestycyjnych, poszukiwanych i nadawanych funkcji, możliwości technologicznych, odnoszą się K. Rybak i K. Zinowiec-Cieplik, analizując współczesne rozwiązania projektowe. Autorki porządkują opisywane projekty ujmując zależności pomiędzy architekturą, a zielenią w trzy konfiguracje: penetracyjną, penetracyjno-kontaktową i kontaktową. Autorki sugerują możliwość łączenia się i zamieniania w zależności od kontekstu w jakim są te konfiguracje są rozpatrywane (Rybak, Zinowiec-Cieplik, 2010). Konfiguracja penetracyjna według autorek to

przeniknięcie ogrodu do struktur architektonicznych. Ogród staje się elementem wyposażenia budynku, jego forma traktowana jest jako element uzupełniający, budulec wnętrza. Następuje przeniknięcie i spajanie na poziomie funkcji i idei budynku. Konfiguracją penetracyjno-kontaktową są próby wpisania ogrodu w strukturę budynku, a forma architektoniczna staje się miejscem ekspozycji dla zieleni, przykładami tarasy, antresole, ogrody na dachach. W przeciwieństwie do pierwszej konfiguracji gdzie ogród wnikał w strukturę budynku tu forma ogrodu jest elementem wpisanym w strukturę budynku. Trzecia konfiguracja to konfiguracja kontaktowa charakteryzująca się najmniejszą integracją ogrodu z budynkiem. Miejscem styku stają się wyłączenie struktury zewnętrzne, bryła budynku, elewacje budynków, porośnięte roślinami przybierając dosłownie wygląd, zielonej ściany'. Najciekawsze i najbardziej różnorodne rozwiązania pojawiające się w tej przestrzeni to ogrody wertykalne. Najbardziej reprezentatywne formy ogrodów wertykalnych prezentują prace francuskiego botanika oraz ich twórcy Patricka Blanca. Idee, rozwiązania technologiczne i poziom jego prac stworzyły nową jakość w projektowaniu zieleni w mieście.

Inny sposób spajania architektury z naturą, niż ten przywołany powyżej w formie, zielonej architektury', przedstawiają dzieła F.L. Wrighta (1867-1959) ukazujące przenikanie krajobrazu z architekturą. Stworzone przez niego budowle architektoniczne (najbardziej znany przykład Fallingwater w Pensylwanii USA) wkomponowane zostały i zespolone z otaczającym krajobrazem, a inspiracja nim przejawiała się najczęściej w doborze materiałów, formach i kompozycji struktur.

Najpełniej jednak zjawisko przenikania ukazuje idea angielskich ogrodów krajobrazowych, która wniknęła w kompozycje przestrzeni. Polegała na przenikaniu się wewnątrz, przechodzeniu stref w kolejne bez wyraźnego rozgraniczania. Idea ucytelniona w przestrzeni odnosiła się również do pojednania i zespolenie człowieka z naturą. Dlatego dom otaczała dostosowana do potrzeb człowieka przestrzeń, formalnie pasująca do architektury, zwana „pleasureground”. Następnie bezpośrednio sąsiedztwo domu stanowił ogród wydzielony z przestrzeni parkowej ogrodzony najczęściej ha-ha (ukryta granica, konstruowana w formie uskoku terenu lub niewysokiego muru, który ograniczał dostęp z zewnątrz do ogrodu). Natomiast park ze zwierzyną przechodził łagodnie w krajobraz naturalny lub rolniczy. Niekiedy wokół domu był tylko krótko przystrzyżony trawnik z pojedynczymi egzemplarzami roślin, otoczony ha-ha, które uniemożliwiało zwierzętom dostęp do pałacu i tworzyło zamknięty świat – spójny formalnie i widokowo z otoczeniem. Kluczem do otwarcia ogrodu na krajobraz było zastosowanie właśnie obniżenia terenu – rowu, ha-ha, pozwalające na umiejętne zamaskowanie granicy i upłynnienie przejścia ogrodu w krajobraz. Przy dobrze rozwiązanej kompozycji ha-ha było nie do zauważenia, podobnie jak podział przestrzeni. Tak pisał Mason, zacytowany przez Turnera:

*Wędrujące stada pasące się pomiędzy cieniami,
Wydają się nie przestrzegać granic, wątpiącym okiem,
Niezdeterminowane, zbierają obfitość łąk i pastwisk. (Turner, R., 1985).*

Zaprojektowane pod kątem prostym do osi widoku odwracało uwagę od ogrodzenia. Łagodny stok rowu wyprofilowany w sposób ułatwiający zwierzętom wypas od zewnętrznej strony dochodził aż do podstaw muru. Zwierzęta ogryzały rośliny, które dzięki temu nie wystawały ponad niewysoki mur i nie niszczyły optycznego efektu zatarcia granic – łagodnego przejścia z ogrodu do otoczenia. Rów nie był jedynym naturalnym elementem dzielącym sekwencje ogrodu krajobrazowego. Elementami granicznymi były rzeki i jeziora, brzegi lasów lub naturalne wzniesienia kończące dalekie widoki. Do ogradzania wykorzystywano również kompozycje drzew i krzewów – splatano im gałęzie, które stanowiły naturalną barierę dla zwierzyny (Kosiacka-Beck, 2006). Roślin nie sadzono w równej linii jak żywopłoty, lecz w nieregularnych układach. W ogrodzie angielskim starano się zachować naturalne formy, rzadko ogród pozostawał miejscem dzikim i nietkniętym. Teren przekształcony stosownie do potrzeb człowieka znajdował się bliżej domu, dalsze tereny były mniej zmienione, a jedynie uporządkowane. Elementy opisuje w swoim artykule Jan Rylke, który podkreśla, że *ogród miał być tą częścią przyrody, którą człowiek kształtuje zgodnie ze swoim rozumieniem piękna i wygody. Park jest takim ogrodem, w którym akceptujemy naturalną rolę krajobrazu – czerpiemy z tego krajobrazu wzory uznane przez nas za szczególnie piękne (...) zagęszczamy je na terenie parku* (Rylke, 1998: 42). Poza wymienionym przez autora ogrodem i parkiem dodać należy włączony w kompozycję otaczający krajobraz, który był dodatkowo upiększany. Autor zastosował dla nazwy park określenie ogród wskazując, na ciągłość przestrzenną tych form i ich wzajemne przenikanie. Ogród krajobrazowy stworzył własny świat, który jest spójny formalnie i widokowo z określoną przestrzenią. Elementem spajającym części kompozycji ogrodu była ścieżka wytyczona wokół całego założenia, przykładem ogród w Stouthead.

Opisując przestrzenie przenikania, nie sposób pominąć granicy jako elementu na styku. Granicy najczęściej pojmowanej jako linia, jako znak zamknięcia lub oddzielenia określonych obszarów, miejsce podziału, miejsce różnicowania elementów, wewnątrz i przestrzeni. Granica to także kres, to poziom, to wartość jakiegoś zjawiska. W odniesieniu do krajobrazu najbardziej popularna będzie granica naturalna czyli naturalny element, który cały lub jego krawędź różnicuje przestrzenie krajobrazu (rzeka, wzgórze, nasadzenia) – jest to linia, może składać się z punktów, styków płaszczyzn sugerujących jej występowanie. Granice definiują różni autorzy (Wojciechowski, 2006; Łapiński, 2006; Ostaszewska, 2015; Ozimkowska, 2013) w zależności od potrzeb i dyscypliny, która zagadnieniem się zajmuje. Najczęściej używają określeń w odniesieniu do: linii, pasu, strefy, otuliny czy formy przestrzennej.

Rozpatrując granicę w ujęciu „międzyprzestrzeni”, istotne będzie oznaczenie jej funkcji (w dalszej kolejności formy, która powinna wynikać z funkcji). Granica daje poczucie bezpieczeństwa, porządkowania. Niejednokrotnie granica izoluje nas od różnego typu bodźców, jest elementem dekoracyjnym i istotnym elementem informacyjnym. Granice ułatwiają orientację w przestrzeni, odgrywają ważną rolę w kompozycji, niejednokrotnie zaledwie symbolicznie. Często granicę odczuwamy bardzo subiektywnie, dopowiadamy sobie jej występowanie, interpretujemy jej zasięg. Dla tej identyfikacji zdajemy się na naszą intuicję i doznania zmysłowe – percepcje.

Momentowi styku, przejścia z jednej jakości w drugą, ich przenikaniu się towarzyszą pewnego rodzaju emocje. Mogą to być uczucia nietrwałe, chwilowe, ale i gwałtowne spowodowane bodźcami płynącymi najczęściej ze świata zewnętrznego. Dla postrzegania granicy istotne będzie czy jest ona widoczna, czy wtapia się w tło i przenika w otoczenie, czy budują ją elementy ulotne, czasowe, improwizowane, takie jak: światło, deszcz, chmura, cienie, mgła, kacze klucze na niebie. Z tego względu przestrzenie przenikania charakteryzują się różnymi właściwościami, które wynikają z cech tworzących je elementów oraz wzajemnych relacji między nimi.

Percepcja jako proces twórczego poznawania świata, oparta jest na aktywnym indywidualnym odbiorze i identyfikacji przestrzeni pomiędzy. Z jednej strony człowiek odkrywa jej istnienie, analizuje informacje jakie odbiera zmysłami z drugiej zaś poddaje te informacje ciągłej interpretacji. Weryfikuje informacje i przyrównuje je do znanych wzorców. Stopień wrażliwości sensorycznej, od której uzależnione jest poznanie otoczenia, w znacznym stopniu wpływa na sposób interpretowania, analizowania i na powrót kształtowania przestrzeni wokół, które jak pisze Yi Fu Tuan w swej książce „Przestrzeń i miejsce” są one: *odbiciem jakości ludzkich zmysłów* (Yi Fu Tuan, 1987: 28).

WNIOSKI

Przestrzeń przenikania to pojęcie wieloznaczne. Jest to miejsce, które spaja, spina ze sobą przestrzenie poprzez formę. Miejsce, w którym przenikają się linie, łączą płaszczyzny, kontynuuje swe formy świat materialny. Miejsce powiązania różnych zjawisk, zazębianie się, pogranicze dziedzin czy ich kontynuacja. Miejsce rozumiane jako mentalna granica dzieląca światy, przenikania – przemijania, gdzie czas wzmaga doznania zmysłowe, powodując zmienność materii, wtapianie się, aż po jej zanik, czasoprzestrzeń.

Interpretacja zjawiska przestrzeni styku wspólnie z przestrzenną organizacją elementów, właściwa przytoczonymi określeniom sprawi, że zaczniemy pełniej i świadomiej komponować i podejmować właściwe rozwiązania projektowe uwzględniające wartość tych miejsc. Strategicznych miejsc. Emocjonalnych miejsc przejścia i przenikania. Miejsc gdzie zmysły grają główną rolę. Fenomen tych miejsc polega na swoistej różnorodności, dotykającej wielu wymiarów.

LITRATURA

- Bell S., 1993: Elements of Visual Design in the Landscape, Spon Press, Londyn.
- Dudzińska-Jarudzińska A., 2010: Zielone budynki. Symbioza martwej struktury z żywą [w:] Horyzonty architektury krajobrazu. Język architektury krajobrazu (red.) B. Szulczewska, M. Szumański, Wydawnictwo „Wieś Jutra”, Warszawa: 138-145.
- Gawryszewska B., 2013: Historia i struktura ogrodu rodzinnego, wyd. II, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.

- Kępkowicz A., 2006: Przenikanie się form ogrodowych i architektonicznych w kształtowaniu krajobrazu miasta, praca doktorska – promotor prof. dr hab. Jan Rylke, dostępna w Bibliotece Głównej SGGW, Warszawa.
- Kosiacka-Beck E., 2006: Angielskie ogrody krajobrazowe XVIII w. i ich recepcja w Polsce, praca doktorska – promotor prof. dr hab. Jan Rylke, dostępna w Bibliotece Głównej SGGW, Warszawa.
- Krenz J., 1997: Architektura znaczeń, Wydawnictwa Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.
- Krenz J., 2010: Ideogramy architektury. Między znakiem a znaczeniem, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin.
- Łapiński J., 2006: Zawartość treściowa pojęcia „granica”. Przyczynek metodologiczny [w:] Granice w krajobrazach kulturowych (red.): J. Plit, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, Tom. 5: 7-14.
- Ostaszewska K., 2015: Granica krajobrazu naturalnego i kulturowego w mieście na przykładzie skarpy mokotowskiej w Warszawie [w:] Granice w krajobrazach kulturowych (red.) J. Plit, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, Tom: 28: 35-46.
- Ozimkowska L., 2013: Granice obiektów architektury krajobrazu, Oficyna Wydawnicza WSEiZ, Warszawa.
- Rybak K., Zinowiec-Cieplik K., 2010: Zielona architektura. Integracja architektury i natury. Przykłady zastosowań [w:] Horyzonty architektury krajobrazu. Język architektury krajobrazu, (red.) B. Szulczewska, M. Szumański, Wydawnictwo „Wieś Jutra”, Warszawa: 31-42.
- Rylke, J., 1998: Ogród, park, krajobraz [w:] Arche nr 17/18: 42-45, Warszawa.
- Turner, R., 1985: Capability Brown and the Eighteenth-century English Landscape, Weidenfeld and Nicolson, Londyn.
- Wojciechowski K. H., 2006: Typy i ewolucja granic w krajobrazie kulturowym [w:] Granice w krajobrazach kulturowych (red.) J. Plit, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, Tom 5: 25-35.
- Yi Fu Tuan, 1987: Przestrzeń i miejsce, PIW, Warszawa.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Krenz J., 2003 strona internetowa autora [http: PUBLIKACJE%20TEKSTY%20działania/Kraków%2011.2015/Jacek%20Krenz.%20Badania.html](http://publikacje%20teksty%20dzialania/Krakow%2011.2015/Jacek%20Krenz.%20Badania.html) [dostęp 20.01.2016].
- <http://sjp.pwn.pl/szukaj/przenikanie.html>, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/styk.html> [dostęp 20.01.2016].

Wszystkie ryciny: E. Kosiacka-Beck.
All figures: E. Kosiacka-Beck).